

Karasu (Sakarya) Bölgesi Deniz Balıkçılarının Sosyo-Ekonomik Yapısı

*Selçuk Uzmanoğlu , Meral Soylu

Marmara Üniversitesi, TBMYO Su Ürünleri Programı, Göztepe Kampüsü, 34722, İstanbul, Türkiye
*E mail: suzmanoglu@marmara.edu.tr

Abstract: The socio-economic structures of Karasu (Sakarya) region marine fishermen. In this study, the socio-economic structures of Karasu (Sakarya) marine fishermen are investigated. Between July 2004 and July 2005, there were four visits to the Karasu Region to make interviews with fishermen. There are 143 fisherman vessels in which are registered to Sakarya Agriculture Province Directorate. 36 fisherman vessels have trawl and purse-seiners licence, also 107 vessels have less than 11.00 m other class licence. Fishermen's age distribution, education status, marital status, their spouse's education and work status, their children's education status, fishing period, total numbers of fishing days, fishing zone distances to the port, caught aquatic products species, features of fisherman vessel's and fishing gears are investigated. Fisherman vessel's length are maximum 22.00 m and minimum 6.50 m, vessel ages are maximum 45 years and minimum 2 years, fishing periods are maximum 240 days, and minimum 30 days; mostly fishing of aquatic products species are Atlantic bonito, bluefish, whiting, turbot, Atlantic horse mackerel, grey mullet, Mediterranean shad , red mullet, striped red mullet, shark, ray, clam and sea snail are determined.

Key Words: Karasu, marine fishermen, socio-economic structure, fisherman profile.

Özet: Bu çalışmada, Sakarya ili Karasu ilçesi deniz balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir. Bu amaçla hazırlanan anket formları Temmuz 2004-Temmuz 2005 tarihleri arasında toplam dört kez bölgeye gidilerek uygulanmıştır. Karasu ilçesinde, deniz balıkçılığı yapan, Sakarya Tarım İl Müdürlüğü'ne kayıtlı 143 adet balıkçı teknesi mevcuttur. 36 balıkçı teknesi trol ve gırgır, 107 tekne ise 11.00 m den ufak diğer sınıfa ait ruhsata sahiptir. Balıkçıların yaş dağılımları, eğitim durumları, medeni durumları, eşlerinin eğitim ve iş durumu, çocukların eğitim durumları, avlanmanın hangi dönemlerde yapıldığı, toplam av günü sayısı, av sahasının limana olan uzaklığı, avlanan su ürünleri türleri, balıkçı teknelerinin özellikleri ve kullanılan av araçları incelenmiştir. Balıkçı teknelerinin boyu maksimum 22.00 m ve minimum 6.50 m, tekne yaşı maksimum 45 yıl ve minimum 2 yıl, avlanma süresi maksimum 240 gün ve minimum 30 gün olduğu; palamut, lüfer, barbunya, tekir, mezgıt, istavrit, kalkan, kefal, tirsı, köpek balığı, vatoz, kum midyesi ve deniz salyangozunun ağırlıklı olarak avlandığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karasu, deniz balıkçıları, sosyo-ekonomik yapı, balıkçı profili.

Giriş

Son yıllarda Türkiye'de su ürünleri ekonomisi ile ilgili çalışmalar artarak devam etmektedir. Fakat, deniz balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili araştırmalar fazla değildir. Bu araştırma bir ön çalışma niteliğindedir. Çalışmada balıkçılar ve tekneleri ile ilgili genel bilgilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2000 yılı sayımına göre Sakarya ili nüfusu 756 168 dir. İlde okuma yazma oranı erkeklerde % 96.25 ve kadınlarda ise % 85.28 dir. Karasu ilçesi nüfusu ise 54 630 dur. İlçenin yüzölçümü 477 km² olup, nüfus yoğunluğu 115 kişi/km² dir (DİE, 2002).

Karasu bölgesi balıkçılarının av sahası; Batı'da Karaboğaz Deresi (Harmankaya Burnu) ile Doğu'da Melen Deresi arasında kalan yaklaşık 30 millik alanı kapsamaktadır. Av yasağı Mayıs-Eylül arası 11.0 m den büyük teknelere uygulanmaktadır. Bölgede ekonomik olarak avlanan su ürünlerini, kum midyesi, deniz salyangozu (*Rapana bezoar* Linnaeus, 1758), palamut (*Sarda sarda* Bloch, 1793), lüfer (*Pomatomus saltatrix* Linnaeus, 1766), barbunya (*Mullus barbatus* Linnaeus, 1758), tekir (*Mullus surmuletus* Linnaeus, 1758) mezgıt (*Merlangius merlangus euxinus* Nordmann, 1840), istavrit (*Trachurus trachurus* Linnaeus, 1758), kalkan, kefal , tirsı (*Alosa fallax nilotica* Geoffroy Saint-Hilaire, 1809),

köpek balığı ve vatoz oluşturmaktadır (Anonymous, 2005a; Yüce, 1998; Anonymous, 2005c).

2003 yılı DİE verilerine göre, Türkiye'de deniz balıkları avcılığı 463 074 ton, su ürünleri yetiştiriciliği 79 943 ton, toplam su ürünleri üretimi ise 587 715 ton olarak gerçekleşmiştir (DİE, 2005). Sakarya ili, resmi istatistiklerde Batı Karadeniz Bölgesi'nde değerlendirilmektedir. 2003 yılında Batı Karadeniz Bölgesi'nin deniz balıkları avcılığı 128 857 ton; Karasu bölgesinin ise yaklaşık 2 000 ton olarak gerçekleşmiştir (Anonymous, 2005a).

Marmara Bölgesi'nin doğusunda yer alan ve Karadeniz Bölgesi ile sınır oluşturan Sakarya ili Karasu ilçesi deniz balıkçılarının çoğu, S. S. Karasu Su Ürünleri Kooperatifine üyedir. Sakarya Tarım İl Müdürlüğü, kooperatifin teklifi üzerine 2005 yılından itibaren balıkçılardan ruhsat yenileyebilmeleri için bahse konu kooperatife üye olma zorunluluğunu getirmiştir. Bu durumda, bir kaç yıl içinde tüm balıkçıların kooperatif bünyesinde toplanacağı düşünülmektedir (Anonymous, 2005b).

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, Sakarya ili Karasu ilçesinde faaliyet gösteren deniz balıkçılarının sosyo-ekonomik yapıları incelenmiştir. Öncelikle T. C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Sakarya Tarım İl

Müdürlüğü kayıtları incelenerek, bölgede kayıtlı 143 balıkçı teknesi olduğu saptanmıştır. Bu amaçla hazırlanan anket formları, Temmuz 2004 ve Temmuz 2005 tarihleri arasında bölgeye dört kez gidilerek, 28 adet tekne sahibi deniz balıkçısına uygulanmıştır. Bu anketle balıkçıların kendileri, aile yapıları ve balıkçılık faaliyetleri ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Elde edilen bu bilgiler analiz edilerek tablolar halinde verilmiştir.

Bulgular

Balıkçıların yaşı 32-76 arasında değişmekte, ortalama yaş ise 51 dir. Tablo 1 den de görüleceği gibi, 40-49 yaşları arası balıkçılar % 35.71 oranı ile birinci sırada, 50-59 yaşları arasındakiler %21.43 oranı ile ikinci sırada, 30-39 ve 60-69 yaşları arasındakiler %17.86 oranı ile üçüncü sırada ve 70-79 yaşları arasında olan iki balıkçı ise %7.14 oranı ile son sırada yer almaktadır.

Tablo1. Karasu Balıkçıların Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Frekans	%
30-39	5	17.86
40-49	10	35.71
50-59	6	21.43
60-69	5	17.86
70-79	2	7.14
Toplam	28	100.00

Eğitim durumu incelendiğinde (Tablo 2), balıkçıların % 78.57 sinin ilkokul eğitimi, % 14.29 unun lise eğitimi, % 3.57 sinin ise ortaokul ve üniversite eğitimi aldığı görülmektedir. Balıkçıların iş deneyim süreleri 5 ile 60 yıl arasında değişmekte olup, ortalama deneyim süresi 27 yıl olarak hesaplanmıştır.

Balıkçıların % 92.86 sı evli, %7.14 ü ise bekar (Tablo 3). Balıkçı eşlerinin eğitim durumu incelendiğinde ise (Tablo 4), % 84.62 sinin ilkokul eğitimi aldığı, % 11.54 ünün okuryazar olduğu ve % 3.84 ünün ön lisans düzeyinde üniversite eğitimi aldığı görülmektedir.

Tablo2. Karasu Balıkçıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	%
İlkokul	22	78.57
Ortaokul	1	3.57
Lise	4	14.29
Üniversite	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tablo 3. Karasu Balıkçıların Medeni Durumu

Medeni Durumu	Frekans	%
Bekar	2	7.14
Evli	26	92.86
Toplam	28	100.00

Tablo 4. Karasu Balıkçı Eşlerinin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	%
Okuryazar	3	11.54
İlkokul	22	84.62
Üniversite (Ön Lisans)	1	3.84
Toplam	26	100.00

Balıkçıların % 52.56 oranında kız ve % 47.44 oranında erkek çocuğuna sahip olduğu belirlenmiştir. Aile başına ortalama çocuk sayısı 3 tür. Kız çocuklarının % 9.76 sı, erkek çocuklarının % 8.11 i okul öncesi yaştadır. Kız çocuklarının % 56.09 u, erkek çocukların ise % 43.24 ü ilköğretim, kızların % 19.51 i ve erkek çocukların % 27.03 ü lise, kızların % 7.32 si ve erkeklerin % 8.11 i üniversite çağındadır (Tablo 5).

Tablo 6 incelendiğinde, hane halkı sayısı 2 olanlar % 32.14 oranı ile birinci sırada; 5 olanlar % 21.43 oranı ile ikinci sırada; bir veya dokuz olanlar % 3.57 oranı ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 5. Karasu Balıkçı Çocuklarının Eğitim Durumu ve Dağılımı

Eğitim Durumu	Kız	%	Erkek	%
Okul Öncesi	4	9.76	3	8.11
Anaokulu	1	2.44	1	2.70
İlköğretim	23	56.09	16	43.24
Ortaokul	2	4.88	4	10.81
Lise	8	19.51	10	27.03
Üniversite	3	7.32	3	8.11
Toplam	41	100.00	37	100.00

Tablo 6. Karasu Balıkçıların Hane Halkı Sayısı

Hane Halkı Sayısı	Frekans	%
1	1	3.57
2	9	32.14
3	2	7.14
4	4	14.29
5	6	21.43
6	5	17.86
9	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tablo 7. Karasu Balıkçı Teknelerinin Boy Dağılımı

Tekne Boyu (m)	Frekans	%
6.50-8.00	17	60.72
8.01-9.50	4	14.29
9.51-11.00	1	3.57
11.01-12.50	2	7.14
12.51-14.00	3	10.71
14.01-22.00	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tablo 7 incelendiğinde balıkçı tekneleri boylarının 6.50 m ile 22.00 m arasında değiştiği görülmektedir. 6.50 ile 8.00 m arasındaki tekneler % 60.72 oranı ile çoğunluğu oluşturmaktadır. 12.00 m ve üzeri tekneler trol ve gırgır kullanmaktadır. Boyu 8.80 m olup trol ve gırgır kullanan sadece bir tekne mevcuttur.

Teknelerin yaş dağılımı incelendiğinde (Tablo 8), % 50.00 sinin 1-10 yaş arasında olduğu görülmektedir. En yaşlı tekneler, 38 ve 45 yaşlarında birer adet olup, her ikisi de % 3.57 oranlarına sahiptir.

Tablo 8. Karasu Balıkçı Teknelerinin Yaş Dağılımı

Tekne Yaşı	Frekans	%
1-10	14	50.00
11-20	9	32.15
21-30	3	10.71
31-40	1	3.57
41-50	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tekneler motor güçleri açısından değerlendirildiğinde, % 57.14 ünün 1-50 HP arasında, % 3.57 sinin ise 201-250 HP ve 401-450 HP arasında oldukları tesbit edilmiştir (Tablo 9).

Balıkçı teknelerinde personel sayılarına bakıldığında 1 ile 8 arasında değiştiği belirlenmiştir (Tablo 10). Tekneler mülkiyet bakımından incelendiğinde, % 17.86 sinin ortak, % 82.14 ünün ise kendi hesaplarına işletildiği saptanmıştır. Avın paylaşımı, genellikle % 50.00 si tekneye ait, kalan kısım ise tekne personeli arasında eşit olarak yapılmaktadır.

Balıkçıların bir av operasyonu 3-24 saat arası, ortalama operasyon süresi ise 12 saat sürmektedir. Av sahası olarak teknelerin % 89.28 i 30 millik alanı kullanmaktadır. % 10.72 si 40-150 mil arasında avlanmaktadır. Tablo 11 incelendiğinde, sezon içerisinde av günü sayısı bakımından balıkçıların % 57.14 ünün 80-129 gün, % 21.43 ünün 30-79 gün, % 14.29 unun 130-179 gün ve % 3.57 sinin ise 180-229 gün ve 230-279 gün ava çıktığı saptanmıştır.

Balıkçı teknelerinde; teknenin özelliğine göre değişmekle birlikte; çoğunlukla uzatma ağı kullanılmaktadır (Tablo 12). Ayrıca teknelerde algarna, trol ve gırgır da kullanılmaktadır. Kullanılan ağların göz açıklığı 16-40 mm arasında değişmektedir.

Tablo 9. Karasu Balıkçı Teknelerinin Motor Gücü Dağılımı

Motor Gücü (HP)	Frekans	%
1-50	16	57.14
51-100	4	14.29
101-150	4	14.29
151-200	2	7.14
201-250	1	3.57
401-450	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tablo 10. Karasu Balıkçı Teknelerinin Personel Sayısı

Personel Sayısı	Frekans	%
1	1	3.57
2	14	50.00
3	8	28.58
4	3	10.71
8	2	7.14
Toplam	28	100.00

Tablo 11. Karasu Balıkçıların Av Günü Sayısı

Av Günü Sayısı	Frekans	%
30-79	6	21.43
80-129	16	57.14
130-179	4	14.29
180-229	1	3.57
230-279	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tablo 12. Karasu Balıkçı Teknelerinin Kullandığı Av Aracı Dağılımı

Av Aracı	Frekans	%
Uzatma ağı	22	78.58
Trol ağı+ Uzatma ağı	2	7.14
Uzatma ağı+ Algarna	1	3.57
Trol ağı+ Algarna	1	3.57
Trol ağı+ Uzatma ağı+ Algarna	1	3.57
Trol ağı+ Gırgır ağı+ Uzatma ağı+ Algarna	1	3.57
Toplam	28	100.00

Ürünlerini çoğunlukla kabzımallar aracılığıyla pazarlamakla birlikte, kendileri de doğrudan satış yapmaktadırlar. Bu kabzımallar arasında bölge dışından da gelenler bulunmaktadır. Uygun depolama ve saklama koşullarına sahip olmadıklarından, ürünü hemen (birkaç saat içinde) pazarlamaktadırlar. Bu durumda fiyat o andaki taleple doğru orantılı olmaktadır.

Balıkçılar, Karasu ilçesinde tam teşekküllü liman veya balıkçı barınağı bulunmadığından, Sakarya nehrinin denize döküldüğü yeri kullanmaktadır. Bu nedenle tekneler fırtınalı havalarda nehir ağzından içeriye giremediklerinden yakın bölge liman ve barınaklarına sığınmaktadırlar.

Tartışma ve Sonuç

Karasu balıkçılarının yaşları 32 ile 76 arasında değişmektedir. Ünal (2003)'ün Foça'da yürüttüğü bir çalışmada yaş dağılımı 31 ile 77, Navy ve Bun (2001)'in Kamboçya'da yaptıkları bir çalışmada yaş dağılımı 29 ile 57, Chaves ve ark., (2002)'nin Brezilya'da yaptıkları bir başka çalışmada ise yaş dağılımı 31 ile 40 arasında bulunmuştur.

Navy ve Bun (2001)'un Kamboçya'da yaptıkları bir çalışmada, ortaokul eğitimi % 37.50, ilkokul % 31.25, lise eğitimi % 12.50, üniversite ve üstü eğitim % 6.25 ve eğitimsiz % 12.50 bulunmuştur. Zen ve ark., (2000)'nin Endonezya'nın Batı Sumatra bölgesinde yaptıkları çalışmada ise balıkçıların % 60.00 i ilkokul, % 33.33 ü ortaokul ve % 6.70 i lise eğitimi almışlardır. Karasu balıkçılarının ise % 78.57 si ilkokul, % 14.29 u lise ve % 3.57 si üniversite eğitimi almıştır.

Karasu balıkçıları hane halkı sayısı bakımından ortalama 2.93 kişidir. Bu değer Zen ve ark., (2000)'de 3.56 kişi, Ünal (2003)'de ise 3.30 kişi olarak belirtilmiştir.

Karasu balıkçıların tekne boyları 6.50-22.00 m arasında değişmektedir. Zen ve ark., (2000)'e göre tekne boyları 6.50-15.00 m arası, Navy ve Bun (2001) e göre ise 6.00-14.00 m arasındadır.

Karasu'da denizde avlanma gün sayısı 30-240 gün arası değişmekte olup ortalama 108 gündür. Ünal (2003)'e göre avlanma gün sayısı 100-226 gün arası ve ortalama 136 gün olarak belirtilmektedir.

Balıkçılar kooperatif olarak, bölgelerine barınak yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, yunus popülasyonunun arttığını, bu nedenle günlük av miktarlarının düştüğünü ve yunusların, ağlarına zarar verdiklerini belirtmektedirler.

Bölgelerinde uygun depolama ve saklama imkanları olmadığı için üretilen balığın fiyatı piyasada o andaki taleple doğru orantılı olmaktadır. Arz-talep dengesini sağlamak amacıyla kooperatif olarak bölgede soğuk hava deposu kurmayı planlıyorlar.

Kaynakça

- Anonymous, 2005a. Statistical Archives of S. S. Karasu Fisheries Cooperative. April 2005. (in Turkish)
- Anonymous, 2005b. President of S. S. Karasu Fisheries Cooperative Ali Sezer with personal interview. May 2005. (in Turkish)

- Anonymous, 2005c. <www.Fishbase.org, March 2005>.
- Chaves, P., Pichler, H., Robert, M., 2002. Biological, technical and socioeconomic aspects of the fishing activity in a Brazilian estuary. *Journal of Fish Biology*, vol:61, 52-59.
- DİE, 2002. Turkey 2000 Census of Population. Yayın no: 2725, Ankara. (in Turkish)
- DİE, 2005. Fisheries statistics 2003. Publication nr:2937, Ankara. (in Turkish)
- Ünal, V., 2003. Socio-economic Analysis of Part Time Small-scale Fishery, Foça (Aegean sea). *E.U. Journal of Fisheries and Aquatic Sciences* 2003 vol 20, issue (1-2): 165 – 172. (in Turkish)
- Navy, H., Bun, N. P., 2001. An Economic Analysis of Fish Production in The Dai Fisheries in Phnom Penh And Kandal Province, Cambodia. <[http://www.mekonginfo.org/mrc_en/doclib.nsf/0/107C4595CA29F27247256DE300279D2C/\\$FILE/FULLTEXT.pdf](http://www.mekonginfo.org/mrc_en/doclib.nsf/0/107C4595CA29F27247256DE300279D2C/$FILE/FULLTEXT.pdf)> (2004, December 10).
- Yüce, R., 1998. Fishes which live in the seas of Turkey (200 species). M.U. Publication No:633, Nature Plants and Aquatic Products Research and Application Center Publication No.1, İstanbul. (in Turkish)
- Zen, L. W., S. Y. Tai and N. M., Raja Abdullah, 2000. Socioeconomic Characteristics of Payang seine (Lampara) and Driftnet Fisheries in West Sumatra, Indonesia. *Naga, The ICLARM Quarterly*, vol. 23, no. 4.